

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Рябокони Вікторії Вікторівни**
з теми: **«Формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів
на уроках української мови в основній школі»**,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з напрямками наукових досліджень. Останнім часом стрімко підвищується соціальна роль освіти як однієї з найважливіших галузей людської діяльності, від її професійної спрямованості залежать перспективи розвитку українського суспільства і його наукові здобутки. У світі змінюється ставлення до освіти як важливого чинника соціального й економічного розвитку суспільства, у якому найвищою цінністю є особистість, яка перебуває в постійному пошуку нових знань, оригінальних способів розв'язання життєвих і професійних проблем. Важливим показником сформованості такої особистості є стратегічна (діяльнісна) компетентність, що сприяє виробленню соціального досвіду спілкування, який є важливим для соціалізації молодого громадянина і його повноправного входження в систему суспільних взаємин.

Актуальність і прогресивність обґрунтування теоретичних засад формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів 5-9 класів на уроках української мови; розроблення методичної системи роботи вчителя-словесника, спрямованої на формування діяльнісної (стратегічної) компетентності учнів, не викликає сумнівів. До того ж, дослідження проблем формування діяльнісної (стратегічної) компетентності тривалий час перебували на периферії наукового пошуку. З огляду на зазначене вважаю, що тема дисертаційної роботи В. В. Рябокони актуальна, суспільно й науково важлива.

Тема дисертації пов'язана з проблематикою наукової роботи кафедри методики навчання, стилістики та культури української мови Навчально-наукового інституту української філології та соціальних комунікацій Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького «Актуальні проблеми лінгводидактики середньої і вищої школи» (протокол № 1 засідання кафедри від 28.08.2008).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст дисертації засвідчує належне вивчення авторкою проблеми та поступове виконання поставлених завдань. В.В. Рябоконт опрацювала й проаналізувала значну кількість наукової літератури з педагогіки, психології, лінгводидактики, що позитивно вплинуло на визначення концептуальних засад дослідження.

Науковий і творчий задум автора та етапи реалізації його повною мірою представлені у вступові.

У дисертації здійснено аналіз аналізу теоретико-методологічного надбання вітчизняної і зарубіжної науки, що дало змогу конкретизувати ключові поняття дослідження «компетенція», «компетентність», «стратегічна (діяльнісна) компетентність», «компетентнісний підхід».

Чіткості й логічності рецензованій праці додає науковий підхід авторки до формування поняттєвого апарату дослідження. Вікторія Вікторівна уточнює, коригує або визначає смисл багатьох наукових термінів. Зважаючи на різнотлумачення багатьох педагогічних понять, дисертантка привертає увагу до значення кожного дотичного до проблеми дослідження терміна. Такими, зокрема, є «компетенція/компетентність», «стратегічна компетенція/стратегічна компетентність. Виправданою є увага дослідниці до компетентнісного підходу, що є основою формування діяльнісної (стратегічної) компетентності учнів на уроках української мови

Значний інтерес становить аналіз чотирьох груп умінь, що входять до складу діяльнісної (стратегічної) компетентності: організаційно-

контрольних, загальнопізнавальних, творчих та естетико-етичних. Ґрунтовно дисертантка підходить до визначення критеріїв та показників сформованості діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів основної школи.

Поза увагою дослідниці не залишилася проблема діагностування рівнів сформованості основних груп умінь діяльнісної компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі. Окремо варто наголосити на відображенні результатів констатувального етапу педагогічного експерименту. Цей процес засвідчив необхідність розроблення спеціальної методичної системи формування діяльнісної компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі.

Високої оцінки заслуговує теоретичне осмислення й методичне забезпечення формувального експерименту (розділ 3. « Експериментально-дослідне формування діяльнісної (стратегічної) компетентностей учнів основної школи під час навчання української мови»).

Особливий інтерес викликає експериментальна модель формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови, що відображає комплекс навчальних заходів, які базуються на загальноосвітніх, загальнодидактичних та власне методичних принципах навчання з урахуванням компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, технологічного підходів до організації навчального процесу в основній школі.

Нам імponує підхід дисертантки до відбору завдань для експериментального навчання з урахуванням їхніх функцій, зокрема пізнавальної, виховної, розвивальної, естетичної, етичної, операційної, актуалізаційної, організаційної, діагностико-контрольної.

Наведені статистичні дані про результати експериментального навчання не викликають сумнівів, вони засвідчують, що розроблена дисертанткою система формування діяльнісної компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі є ефективною й може бути рекомендованою до впровадження у практику навчання української мови

На всіх етапах дослідження, описаних у трьох розділах дисертації, зроблено узагальнення і висновки. Підставою для того, аби загальні висновки роботи вважати достовірними, передусім є добре спланований та успішно проведений експеримент, описаний у третьому розділі. Представлена в ньому експериментальна програма має чітку структуру й міцні теоретичні підвалини, містить усі елементи, що дають змогу для повноцінного й ґрунтовного дослідження.

Загальні висновки скорельовані зі змістом сформульованих у вступі завдань і матеріалами кожного з розділів, їх можна вважати вірогідними, що забезпечується вмілим використанням положень прикладних наукових досліджень, сучасних засобів і методик проведення аналізу результатів дослідного навчання, достатньою кількістю статистичної інформації.

3. Оцінювання новизни й достовірності досліджень. Найбільш суттєвими і важливими здобутками, що одержані В. В. Рябоконтю особисто і характеризують новизну її дисертації, є такі результати: *визначено* сутність феномену «діяльнісна (стратегічна) компетентність учня основної школи», специфіку вироблення чотирьох груп умінь діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів, зокрема організаційно-контрольних, загальнопізнавальних, творчих і естетично-етичних; встановлено взаємозв'язки між діяльнісною та мовленнєвою, мовною й соціокультурною компетентностями; визначено критерії, показники і рівні сформованості в учнів основної школи діяльнісної компетентності на уроках української мови; розроблено методичну систему формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів 5 – 9 класів на уроках української мови із застосуванням інноваційних методів і технологій навчання.

Результати експериментальної роботи, зокрема: наукова новизна, теоретичні і практичні висновки, методичні рекомендації – достовірні, що підтверджується у процесі наукового дослідження засобами різноманітних загальнометодологічних, загальнонаукових і специфічних методів, статистичними даними експерименту, узгодженістю з відповідними

положеннями законодавчих і нормативних документів. Основні положення дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і достатньо висвітлено в наукових публікаціях автора.

Автореферат повністю відповідає змістові дисертаційної роботи.

4. Практичне значення отриманих результатів.

Результати дослідження В. В. Рябоконт є важливим внеском у розвиток теорії і методики навчання української мови, що полягає у розробленні, обґрунтуванні й запровадженні методичної системи формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів 5 – 9 класів на уроках української мови із застосуванням інноваційних методів і технологій навчання. Значний практичний інтерес становлять додатки до дисертації.

Лінгводидактичний доробок Вікторії Вікторівни, викладений у розділах дисертації, а також у додатках, пропозиції й рекомендації, вміщені у статтях і посібниках, можуть слугувати підґрунтям для реалізації на практиці важливих освітніх завдань.

5. Дискусійні положення й зауваження.

Високо оцінюючи рецензовану дисертацію, привертаю увагу до окремих аспектів її, що потребують уточнення, пояснення чи корекції, а саме:

1. У підрозділі 1.1. дисертантці потрібно було активніше виявити авторську позицію, ширше коментуючи цитати, формулюючи висновки й узагальнення після наведення низки цитат.

2. На нашу думку, підрозділ 1.1. «Компетентнісний підхід до навчання як основа формування діяльнісної (стратегічної) компетентності учнів на уроках української мови» дещо переобтяжений інформацією про модернізацію освітнього процесу, підрозділи 2.3. 3.2 – завданнями й анкетами, використаними в процесі педагогічного експерименту. На нашу думку, частину завдань варто було б винести в додатки.

3. Потребують певного розширення висновки до розділів. Так, у висновках до першого розділу дисертантка зазначає, що «діяльнісна (стратегічна) компетентність складається з чотирьох груп умінь, закріплених у

чинній програмі з української мови для основної школи: організаційно-контрольних, загальнопізнавальних, творчих та естетико-етичних», чомусь залишивши поза увагою знання, комунікативний і соціальний досвід учнів, цінності, при цьому в тексті дисертації ці складники стратегічної компетентності називає.

4. У підрозділі 2.1. проаналізовано зміст окремих чинних підручники української мови задля визначення їхнього потенціалу щодо формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів 5 – 9 класів. Нам видається, що варто було б проаналізувати всі чинні підручники з української мови. Це дало б змогу виявити тенденції формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в підручниках, підготовлених різними авторськими колективами, а також виявити, як реалізується наступність і перспективність формування діяльнісної (стратегічної) компетентності.

5. Нам видається, що з-поміж рівнів сформованості діяльнісної (стратегічної) компетентності доцільно було б виявити ще один рівень – достатній. Це дало б змогу докладніше описати результати експериментальної роботи.

Зазначені зауваження до дисертаційної роботи здебільшого дискусійного чи рекомендаційного плану, жодним чином не применшують значення її і не знижують загальної високої оцінки, проте можуть слугувати імпульсом для дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом на наукову перспективу автора.

Загальний висновок

Дисертаційна праця «Формування діяльнісної (стратегічної) компетентності в учнів на уроках української мови в основній школі» є самостійним, структурно завершеним, цілісним дослідженням актуальної проблеми. За рівнем наукової новизни та практичним значенням дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, а розроблені в ній теоретичні

положення й отримані результати можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток теорії та методики навчання української мови. Рябоконт Вікторія Вікторівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Київського університету
імені Бориса Грінченка

О. М. Горошкіна

